

Konvencija o otrokovih pravicah

združeni za otroke

unicef

KONVENCIJI IN OTROKOM VSE NAJBOLJŠE

Generalna skupščina Združenih narodov je 20. novembra 1989 sprejela Konvencijo o otrokovih pravicah. Združeni narodi so s sprejetjem Konvencije o otrokovih pravicah v svet poslali pomembno sporočilo - da so otroci osebnosti z vsemi pravicami človeka, ki pa potrebujejo posebno skrb in zaščito. Konvencija opredeljuje štiri glavna načela: nediskriminacija, najboljša korist otroka, preživetje in zaščita, participacija ter soudeležba otrok

Mineva torej 20 let od sprejema dokumenta, ki je v ospredje postavil otroka. Gre za najbolj univerzalno sprejet dokument, saj so ga z izjemo ZDA in Somalije ratificirale vse države OZN.

Ob tej obletnici se ne smemo izogniti razmisleku o zelo različnih usodah otrok po svetu. Veliko otroštev zaznamujejo hude posledice naravnih nesreč ali vojn, večina pa niti v svojem najbolj zmernem vsakdanu ni deležna skrbi, ki jim kot otrokom pripada. Čeprav bi po najširšem soglasju človeštva - Konvenciji ZN o otrokovih pravicah - morali slehernemu otroku na svetu zagotoviti zdravo otroštvo in vse možnosti za uspešen osebni razvoj.

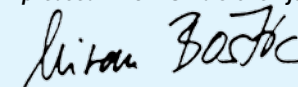
Ob razmeroma dobrem položaju večine otrok v Sloveniji in preostalem razvitem svetu ter na videz brezizhodnem položaju milijonov otrok, ki v skrajni revščini živijo v državah v razvoju, se zdi Konvencija, ki te pravice določa, zgolj črka na papirju. Prvi je naj ne bi potrebovali, ker se zdi, da je vse urejeno, za druge pa se preprosto zdi, da njihove države teh pravic niso sposobne uresničevati. Vendar se tako le zdi. Konvencija, ki jo strokovnjaki opisujejo kot najbolj celovit, v prihodnost usmerjen dokument, sama po sebi res ne more zagotoviti ničesar. Je pa nepogrešljivo orodje v rokah zagovornikov otrokovih pravic, ki nismo niti pričakovali, da se bo svet s sprejetjem Konvencije že čez noč spremenil v korist otrok. Vendar pa smo z njo pridobili podlago, argument, pravico za svoje delo. Za UNICEF je Konvencija temeljni dokument o uresničevanju pravic otrok, ki predstavlja vodilo našega delovanja.

Od sprejetja Konvencije do danes smo bili priče pomembnemu napredku v korist otrok, zato je pomembno, da nadaljujemo v tej smeri. Vedno več držav sprejema zakonodajo in druge ukrepe za zaščito otrok pred najhujšimi zlorabami in izkoriščanjem. Zavedamo se, da tak pravni dokument, pa tudi prilagojene nacionalne zakonodaje, pomembno prispevajo k spremembam v korist otrok, vendar brez ustreznih socialnih, izobraževalnih, zdravstvenih in drugih programov otrokom ne morejo zagotoviti blaginje. K temu bomo zavezani tudi v prihodnje.

V Sloveniji se lahko pohvalimo z zadovoljivim odnosom do otrok. Še vedno pa imamo otroke in tudi skupine, ki ne morejo polno uživati pravic, čeprav so zapisane v Konvenciji. Naša dolžnost je, da za izboljšanje njihovega položaja storimo največ. Zato moramo – ne le, da bi zadostili mednarodnim obvezam, temveč predvsem zaradi otrok v Sloveniji, sprejeti in začeti uresničevati nacionalni Akcijski načrt za izboljšanje položaja otrok.

Zato želim vse najboljše otrokom ob jubileju njihove Konvencije, z najboljšimi željami pa se obračam tudi na vse, ki si prizadevamo za ustvarjanje otrokom prijaznega sveta.

Miran Boštic
predsednik UNICEFa Slovenija

Konvencija o otrokovih pravicah
UNICEF Slovenija, Pavšičeva 1, Ljubljana
Uredile: mag. Maja Vojnovič, Alja Otavnik, Aleksandra Pleško
Prelom in oblikovanje: Dejan Paska
Ilustracije: Marjana Šegula Miš
Tisk: Collegium Graphicum d.o.o.
Ljubljana, november 2009

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

342.726-053.2(094.2)

KONVENCIJA o otrokovih pravicah / [uredile Maja Vojnovič, Alja Otavnik, Aleksandra Pleško ; ilustracije Marjana Šegula Miš]. - Ljubljana : UNICEF Slovenija, 2009

ISBN 978-961-6626-14-9
1. Vojnovič, Maja
248342272

Spoštovanje človekovih pravic je temeljno vodilo sleherne razvite družbe, ki sprejema raznolikost in demokratičnost. Konvencijo ZN o otrokovih pravicah, ki jo je Generalna skupščina OZN sprejela leta 1989, je Slovenija prevzela julija 1992 z aktom o notifikaciji nasledstva. Posebno zaščito in zaščito pravic otrok je Slovenija vključila tudi v svojo ustavo, ki je bila sprejeta 23. decembra 1991. Človekove pravice in temeljne svoboščine otroci uživajo v skladu s svojo starostjo in zrelostjo. S pravnimi normami je država dolžna otrokom zagotoviti posebno varstvo pred ekonomskim, socialnim, telesnim, duševnim in drugim izkoriščanjem in zlorabami ter nuditi posebno varstvo tistim otrokom in mladim osebam, za katere starši ne skrbijo oziroma ki nimajo staršev ali so brez ustrezne družinske oskrbe.

Na posebnem zasedanju generalne skupščine OZN maja 2002 so državniki in predstavniki vlad sprejeli nov dokument »Svet po meri otrok«. Zaključni dokument vključuje Deklaracijo, Poročilo o napredku ter Akcijski načrt za zaščito in razvoj otrok in mladostnikov v 21. stoletju, ki opredeljuje prednostne cilje in aktivnosti na temeljnih področjih otrokovega razvoja. V skladu z njim je Slovenija sprejela Program za otroke in mladino 2006-2016, s katerim želi uresničiti svoje obveznosti do mlade generacije. Pri tem imam v mislih ukrepe države, ki pomenijo dvig kakovosti življenja otrok, več možnosti izbire, vzpostavljanje enakih možnosti, poseben poudarek pa je namenjen tudi otrokom s posebnimi potrebami.

Ponatis tako pomembnega dokumenta kot je Konvencija ZN o otrokovih pravicah, predstavlja prispevek k doseganju konsenza glede najpomembnejših usmeritev, ki pomagajo državam pri njihovih nacionalnih odločitvah in učinkovito osveščajo ljudi tudi na tem področju.

Globoko cenim in podpiram prizadevanja OZN, Sveta Evrope in drugih mednarodnih organizacij, ki se zavzemajo za dosledno spoštovanje otrokovih pravic. Prepričan sem, da slednje lahko zagotovimo z integriranim pristopom vseh državnih institucij kot tudi akterjev civilne družbe. Le s tvornim sodelovanjem skupaj uresničujemo vizijo otrokom prijazne evropske družbe, ki v središče svoje skrbi postavlja otroka in njegove interese.

Dr. Ivan Svetlik
minister za delo, družino in socialne zadeve

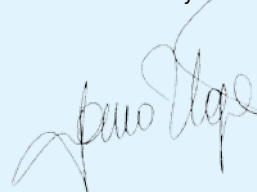
20. novembra 2009 svet praznuje 20. obletnico sprejema Konvencije o otrokovih pravicah. K spoštovanju in varovanju otrokovih pravic se je z ratifikacijo konvencije ali s pristopom k njej zavezalo kar 193 držav. Od njenega sprejetja so bili vzpostavljeni številni mehanizmi, ki so pripomogli k izboljšanju položaja otrok po svetu.

Čeprav k spoštovanju in varovanju otrokovih pravic konvencija zavezuje skoraj vse države sveta in je bilo na področju uresničevanja njenih določb že veliko narejenega, so otrokom pravice kršene vsakodnevno po vsem svetu. Na žalost so otroci prepogosto tudi namerno žrtve hudih kršitev človekovih pravic.

Dolžnost za preprečevanje kršitev in uresničevanje otrokovih pravic je v prvi vrsti v rokah držav, tako v domači politiki kot s sodelovanjem in pomočjo na regionalni in mednarodni ravni v okviru različnih organizacij in pobud. Slovenija v svoji zunanji politiki posveča posebno pozornost ravno promociji otrokovih pravic. V okviru promocije človekovih pravic so bile pravice otrok prednostna naloga naših predsedovanj mednarodnim povezavam v preteklih letih. Zavzemamo se za to, da bi države ne le uresničevale svoje zaveze, pač pa tudi okrepile standarde varovanja otrokovih pravic. Pri tem smo jim pripravljene pomagati s posameznimi projekti, kot je na primer projekt izobraževanja za otrokove pravice »Naše pravice«, ter s podporo vladnim razvojnim ustanovam in nevladnim organizacijam, ki delujejo na terenu na Zahodnem Balkanu, v Vzhodni Evropi, na Bližnjem vzhodu in v Afriki.

Naša država je že drugič v svoji zgodovini članica Izvršilnega odbora UNICEF. Veseli nas, da je s strani UNICEF Slovenija prišla pobuda za ponovni natis slovenske izdaje Konvencije o otrokovih pravicah in upam, da bo ta publikacija pripomogla pri osveščanju tako otrok samih kot vseh ostalih ljudi o otrokovih pravicah in s tem pripomogla k izboljšanju položaja otrok ne le v Sloveniji, ampak tudi drugod po svetu.

Samuel Žbogar
minister za zunanje zadeve RS

**Sprejela jo je Generalna skupščina Združenih narodov
z resolucijo št. 44/25 z dne 20. novembra 1989.**

Veljati je začela 2. septembra 1990 v skladu z 49. členom.

Preambula

Države pogodbenice te Konvencije

V svetu je bilo od sprejetja Konvencije o otrokovih pravicah izvedenih veliko vsakovrstnih reform in sprejetih nešteto zakonov in drugih pravnih aktov. Prišlo je tudi do novih prerazporeditev sredstev v dobro otroka. Sprejetih je bilo mnogo nacionalnih akcijskih programov in resolucij. To je dobro.

Dobro pa bi bilo, da storimo več za njihovo uresničitev. Vsak izmed nas, v vlogi roditelja, skrbnika, sorodnika, soseda, učitelja ali vzgojitelja, delavca centra za socialno delo, sodnika, izvedenca ali novinarja ter mnogo drugih, ki odločajo o usodi otroka. In vsaka njihova ali naša odločitev mora biti v otrokovo korist.

dr. Danilo Türk
Predsednik Republike Slovenije

so v prepričanju, da pomeni po načelih, izraženih v Ustanovni listini Združenih narodov, priznanje prirojenega dostojanstva in enakih neodtujljivih pravicah vseh članov človeške družbe temelj svobode, pravičnosti in miru na svetu,

upoštevajoč, da so ljudstva Združenih narodov v Ustanovni listini Združenih narodov ponovno potrdila svojo vero v temeljne človekove pravice in dostojanstvo in vrednost človekove osebnosti in se odločila, da bodo podpirala družbeni napredek in ustvarjanje boljših življenjskih pogojev v večji svobodi,

zavedajoč se, da so Združeni narodi v Splošni deklaraciji človekovih pravic in v Mednarodnih paktih o človekovih pravicah razglasili, da so pravice in dolžnosti, določene s temi akti, enake za vse, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, veroizpoved, politično ali drugo prepričanje, narodno ali socialno poreklo, premoženje, rojstvo ali kakršenkoli drug položaj,

priklicujoč si v spomin, da so Združeni narodi v Splošni deklaraciji človekovih pravic razglasili, da je otroštvo upravičeno do posebne skrbi in pomoči,

v prepričanju, da mora biti družini kot temeljni družbeni skupini in naravnemu okolju za razvoj in blaginjo vseh njenih članov in še posebej otrok namenjeno potrebno varstvo in pomoč, da lahko v celoti prevzame svoje odgovornosti v družbi,

zavedajoč se, da mora otrok za poln in skladen razvoj svoje osebnosti odraščati v družinskem okolju, v ozračju sreče, ljubezni in razumevanja,

meneč, da mora biti otrok povsem pripravljen na samostojno življenje v družbi in vzgojen v duhu idealov, razglašeni v Ustanovni listini Združenih narodov, in še posebej v duhu miru, dostojanstva, strpnosti, svobode, enakosti in solidarnosti,

upoštevajoč, da je potreba po posebni skrbi za otroka navedena v Ženevski deklaraciji o otrokovih pravicah iz leta 1924 in v Deklaraciji o otrokovih pravicah, ki jo je Generalna skupščina sprejela 20. novembra 1959, ter priznana v Splošni deklaraciji človekovih pravic, v Mednarodnem paktu o državljskih in političnih pravicah (še posebej v 23. in 24. členu), v Mednarodnem paktu o ekonomskih, socialnih in kulturnih pravicah (še posebej v 10. členu) ter v statutih in ustreznih aktih specializiranih agencij in mednarodnih organizacij, ki skrbijo za blaginjo otrok,

upoštevajoč določbe Deklaracije o otrokovih pravicah, ki jo je sprejela Generalna skupščina 20. novembra 1959, da "otrok zaradi telesne in duševne nezrelosti potrebuje posebno varstvo in skrb, všteti ustrezno pravno varstvo, tako pred rojstvom, kot tudi po njem",

sklicujoč se na določbe Deklaracije o družbenih in pravnih načelih varstva in blaginje otrok s posebnim poudarkom na nacionalnem in mednarodnem rejništvu in posvojitvi, na standardna minimalna pravila Združenih narodov o kazenskem pravosodju za mladoletnike ("Pekinška pravila") in Deklaracijo o varstvu žensk in otrok v izrednih razmerah in oboroženih spopadih,

zavedajoč se, da so v vseh državah sveta otroci, ki živijo v izjemno težkih razmerah, in da ti otroci potrebujejo posebno pozornost,

upoštevajoč pomen tradicije in kulturnih vrednot posameznih narodov za varstvo in skladen razvoj otroka,

zavedajoč se pomembnosti mednarodnega sodelovanja za izboljšanje življenjskih pogojev otrok v vseh državah, še posebej v državah v razvoju

sklenile naslednje:

I. DEL

1. člen

Za namene te Konvencije pomeni otrok vsako človeško bitje, mlajše od osemnajst let, razen če zakon, ki se uporablja za otroka, določa, da se polnoletnost doseže že prej.

2. člen

1. Države pogodbenice spoštujejo in vsakemu otroku, ki sodi pod njihovo pravno pristojnost, jamčijo s to Konvencijo priznane pravice brez kakršnegakoli razlikovanja, ne glede na raso, barvo kože, spol, jezik, veroizpoved, politično ali drugo prepričanje, narodno, etnično ali družbeno poreklo, premoženje, invalidnost, rojstvo ali kakršenkoli drug položaj otroka, njegovih staršev ali zakonitega skrbnika.

2. Države pogodbenice bodo s sprejetjem vseh ustreznih ukrepov zagotovile varstvo otroka pred vsemi oblikami razlikovanja ali kaznovanja zaradi položaja, delovanja, izraženih mnenj ali prepričanj njegovih staršev, zakonitih skrbnikov ali družinskih članov.

3. člen

1. Pri vseh dejavnostih v zvezi z otroki, bodisi da jih vodijo državne bodisi zasebne ustanove za socialno varstvo, sodišča, upravni organi ali zakonodajna telesa, morajo biti otrokove koristi glavno vodilo.

2. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo otroku zagotovile takšno varstvo in skrb, kakršno je potrebno za njegovo blaginjo, upoštevaje pravice in dolžnosti staršev, zakonitih skrbnikov ali drugih posameznikov, ki so zakonsko odgovorni za otroka, in da bodo v ta namen sprejele vse ustrezne zakonodajne in upravne ukrepe.

3. Države pogodbenice zagotovijo, da se bodo ustanove, službe in zavodi, odgovorni za skrb ali varstvo otrok, prilagodili normam, ki so jih predpisale pristojne oblasti, še posebej na področju varnosti, zdravja ter števila in usposobljenosti osebja, pa tudi zajamčile ustrezen nadzor.

4. člen

Države pogodbenice sprejmejo vse ustrezne zakonodajne, upravne in druge ukrepe za uresničitev s to Konvencijo priznanih pravic. Glede ekonomskih, socialnih in kulturnih pravic naj države pogodbenice take ukrepe sprejemajo v okviru vseh razpoložljivih sredstev in, kjer je potrebno, v okvirih mednarodnega sodelovanja.

5. člen

Države pogodbenice spoštujejo odgovornosti, pravice in dolžnosti staršev oziroma članov širše družine ali skupnosti, kot predvidevajo krajevni običaji, zakonitih skrbnikov ali drugih oseb, ki so zakonsko odgovorne za otroka, da na način, prilagojen otrokovim razvojnim zmožnostim, zagotovijo ustrezno usmerjanje in svetovanje otroku pri uveljavljanju njegovih s to Konvencijo priznanih pravic.

6. člen

1. Države pogodbenice priznavajo, da ima vsak otrok neodtujljivo pravico do življenja.

2. Države pogodbenice bodo v največji možni meri zagotovile otrokovo preživetje in razvoj.

7. člen

1. Otrok mora biti takoj po rojstvu vpisan v rojstno matično knjigo in ima od rojstva pravico do imena, pravico pridobiti državljanstvo in po možnosti pravico, da pozna svoje starše in da le-ti skrbijo zanj.

Nasilje nad otroki je še vedno pereč problem, ki je premočno prisoten tudi v naši družbi. Do fizičnega ali psihičnega nasilja prihaja tako med vrstniki v šolah kot tudi v družinah. V Sloveniji se srečujemo s porastom zabeleženih oziroma prijavljenih kaznivih dejanj nasilja v družini in samo ugibamo lahko, koliko takšnih dejanj ostane zamolčanih.

Vlada se zaveda pomena varnosti otrok, zato na tem področju deluje proaktivno. V javno razpravo je tako poslala predlog novega družinskega zakonika, ki na sistemski ravni bolje in učinkoviteje ureja zaščito otrok. Posebej pomembna na tem področju je zakonska prepoved telesnega kaznovanja otrok. Vendar pa samo zakoni niso dovolj. Vsak izmed nas lahko nekaj stori za dobrobit otrok, kajti otroci so naše največje bogastvo in prihodnost. Omogočimo jim lepši jutri.

Borut Pahor
Predsednik Vlade Republike Slovenije

2. Države pogodbenice bodo zagotovile uresničevanje teh pravic v skladu s svojo notranjo zakonodajo in obveznostmi, ki jim jih nalagajo ustrezni mednarodni akti s tega področja, še posebej tam, kjer bi bil otrok sicer brez državljanstva.

8. člen

1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo spoštovale otrokovo pravico do ohranjanja lastne identitete, v številni državljanstvo, ime in družinska razmerja, v skladu z zakoni, brez nezakonitega vmešavanja.

2. Če je otrok nezakonito prikrajšan za nekatere ali za vse elemente svoje identitete, bodo države pogodbenice zagotovile ustrezno pomoč in varstvo, da bo svojo identiteto čim prej znova vzpostavil.

9. člen

1. Države pogodbenice jamčijo, da otrok ne bo proti volji staršev ločen od njih, razen če v skladu z veljavnim zakonom in postopki pristojne oblasti v sodnem postopku odločijo, da je takšna ločitev nujna za otrokovo korist. Takšna odločitev je lahko v določenem primeru, kot je zloraba ali zanemarjanje otroka s strani staršev ali ko starša živita ločeno in je potrebno odločiti o otrokovem prebivališču, neizogibna.

2. V kateremkoli postopku v skladu s 1. točko tega člena imajo vse prizadete stranke možnost sodelovati v postopku in izraziti svoja mnenja.

3. Države pogodbenice spoštujejo pravico otroka, ki je ločen od enega ali od obeh staršev, da redno vzdržuje osebne stike in neposredno zvezo z obema, razen če je to v nasprotju z njegovimi koristmi.

4. Če je taka ločitev posledica kakršnegakoli postopka, ki ga sproži država pogodbenica, kot je pripor, zapor, izgon, pregon ali smrt (v številni smrt iz kakršnegakoli vzroka medtem, ko je oseba pod nadzorom države) enega ali obeh staršev ali otroka, mora ta država pogodbenica na zahtevo nuditi staršem, otroku ali, če je potrebno, drugemu članu družine ustrezne podatke o tem, kje se nahaja(jo) odsotni družinski član(i), razen če posredovanje teh podatkov škoduje otrokovim koristim. Države pogodbenice nadalje jamčijo, da predložitev take zahteve sama po sebi za prizadeto osebo (osebe) ne bo imela škodljivih posledic.

10. člen

1. V skladu z obveznostmi, ki jim jih narekuje 1. točka 9. člena, morajo države pogodbenice zahteve otroka ali njegovih staršev za vstop v državo pogodbenico ali za odhod iz nje z namenom ponovne združitve družine obravnavati na pozitiven, human in ekspeditiven način. Države pogodbenice nadalje jamčijo, da predložitev take zahteve za prosilce in za člane njihove družine ne bo imela škodljivih posledic.

2. Otrok, katerega starša prebivata v različnih državah, ima, razen v izjemnih okoliščinah, pravico vzdrževati osebne stike in neposredno zvezo z obema roditeljema. V ta namen in v skladu z obveznostmi, ki jim jih narekuje 2. točka 9. člena, države pogodbenice spoštujejo pravico otroka in njegovih staršev, da zapustijo katerokoli državo, v številni svojo lastno, in da vstopijo v svojo državo. Za pravice do odhoda iz katerekoli države veljajo samo tiste omejitve, ki jih predpisuje zakon in ki so nujne za zavarovanje državne varnosti, javnega reda, javnega zdravja ali morale ali pravic in svoboščin drugih in ki so v skladu z drugimi pravicami, ki jih priznava ta Konvencija.

11. člen

1. Države pogodbenice bodo sprejele ukrepe za boj proti nezakonitemu premeščanju in nevratanju otrok iz tujine.

2. V ta namen države pogodbenice podpirajo sklepanje dvostranskih in večstranskih sporazumov ali pristop k že obstoječim sporazumom.

12. člen

1. Države pogodbenice jamčijo otroku, ki je sposoben izoblikovati lastna mnenja, pravico do svobodnega izražanja le-teh v vseh zadevah v zvezi z njim, o tehtnosti izraženih mnenj pa se presoja v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo.

2. V ta namen ima otrok še posebej možnost zaslišanja v kateremkoli sodnem ali upravnem postopku v zvezi z njim, bodisi neposredno bodisi preko zastopnika ali ustreznega organa, na način, ki je v skladu s procesnimi pravili notranje zakonodaje.

Nasilje predstavlja v svetu, pa tudi v Sloveniji, najpogostejšo kršitev otrokovih pravic. Varuh človekovih pravic Republike Slovenije ugotavlja, da smo na normativni ravni sicer problem večinoma ustrezno rešili, z uresničevanjem zapisanega pa še ne moremo in ne smemo biti zadovoljni. Zato priporočamo vsem oblastnim organom sprejem učinkovitih programov za razvoj kulture nenasilja ter mirnega in strpnega reševanja sporov, za preprečevanje medvrstniškega nasilja ter sprejem ukrepov za zaščito in pomoč žrtvam nasilja.

dr. Zdenka Čebašek Travnik
Varuhinja človekovih pravic

13. člen

1. Otrok ima pravico do svobode izražanja; ta pravica zajema svobodno iskanje, sprejemanje in širjenje vsakovrstnih informacij in idej, ne glede na meje, v ustni, pisni, tiskani ali umetniški obliki ali na katerikoli drug način po otrokovi izbiri.

2. Glede uveljavljanja te pravice so možne nekatere omejitve, vendar le take, ki jih predpisuje zakon in ki so potrebne

- zaradi spoštovanja pravic in ugleda drugih; ali
- zaradi zavarovanja državne varnosti ali javnega reda ali javnega zdravja ali morale.

14. člen

1. Države pogodbenice spoštujejo otrokovo pravico do svobode misli, vesti in veroizpovedi.

2. Države pogodbenice spoštujejo pravice in dolžnosti staršev oziroma zakonitih skrbnikov, da otroka pri uveljavljanju te pravice usmerjajo na način, prilagojen njegovim razvojnim zmoglostim.

3. Glede svobodnega izražanja veroizpovedi ali prepričanja so dopustne le tiste omejitve, ki jih določa zakon in ki so nujne za zavarovanje državne varnosti, javnega reda, zdravja ali morale ali pa temeljnih pravic in svoboščin drugih.

15. člen

1. Države pogodbenice priznavajo otrokovi pravici do svobodnega združevanja in do svobode mirnega zbiranja.

2. Pri uveljavljanju teh pravic ni omejitev, razen tistih, ki jih določa zakon in ki so v demokratični družbi nujne za zavarovanje državne ali javne varnosti, javnega reda, javnega zdravja ali morale ali za zavarovanje pravic in svoboščin drugih.

16. člen

1. Noben otrok ne sme biti izpostavljen samovoljnemu ali nezakonitemu vmešavanju v njegovo zasebno življenje, družino, dom ali dopisovanje, niti nezakonitim napadom za njegovo čast in ugled.

2. Otrok ima pravico do zakonitega varstva proti takšnemu vmešavanju ali napadom.

17. člen

Države pogodbenice priznavajo pomembno vlogo množičnih občil in otroku zagotavljajo dostop do informacij in gradiv iz najrazličnejših domačih in mednarodnih virov, zlasti tistih, katerih cilj je krepitev otrokove družbene, duhovne in nravsvene blaginje ter telesnega in duševnega zdravja. V ta namen države pogodbenice:

- spodbujajo javna občila k širjenju za otroka družbeno in kulturno koristnih informacij in gradiv v skladu z duhom 29. člena;
- spodbujajo mednarodno sodelovanje pri ustvarjanju, izmenjavi in širjenju takšnih informacij in gradiv iz najrazličnejših domačih in mednarodnih kulturnih virov;
- spodbujajo ustvarjanje in razširjanje otroških knjig;
- spodbujajo javna občila, da posvečajo posebno pozornost jezikovnim potrebam otroka, ki je pripadnik manjšinske skupine ali staroselec (indigenous);
- spodbujajo razvoj ustreznih smernic za zavarovanje otroka pred informacijami in gradivi, ki škodujejo njegovi blaginji, upoštevaje določbe 13. in 18. člena.

18. člen

1. Države pogodbenice bodo z vsemi svojimi močmi zagotovile priznanje načela, da sta oba starša enako odgovorna za

Aktualnost Konvencije o otrokovih pravicah se vedno znova potrjuje, tudi danes v kriznih razmerah. Ali pa se danes dejansko vprašamo: Kaj je največja korist otrok? Kaj moramo storiti, da otrokom ne bomo z današnjimi ukrepi ali pa ob neupoštevanju njihovih celovitih potreb, ogrozili njihov razvoj, njihovo življenjsko perspektivo?

Otrok mora postati središče ravnanj vseh odgovornih v državi; države same, lokalnih okolij in družin, pa tudi civilne družbe, še zlasti nevladnih organizacij, katerih poslanstvo je usmerjeno v dobrobit otrok. Nujno je, da se vsi v svoji odgovornosti in delovanju bolj povežejo, saj lahko le tako dosežajo optimalne rezultate v dobro otrok in nas vseh. Prav tako mora otrok postati subjekt v vseh procesih življenja, omogočiti mu moramo sodelovanje, spoštovanje njegove besede, pa tudi njegovih interesov in pogledov v skupnem življenju.

Zavedati se moramo, da gre, ko terjamo uresničevanje otrokovih pravic, za mnogo več kot le za otroke, gre za prihodnost slovenske družbe in države, za dolgoročno naložbo v človeka in družbo.

Zora Tomič
Častna predsednica UNICEF-a Slovenija

otrokovo vzgojo in razvoj. Starši ali, odvisno od primera, zakoniti skrbniki imajo glavno odgovornost za otrokovo vzgojo in razvoj. Otrokove koristi so njihova poglavitna skrb.

2. Da bi zajamčile in podpirale s to Konvencijo določene pravice, države pogodbenice staršem ali zakonitim skrbnikom nudijo ustrezno pomoč pri izvrševanju njihovih odgovornosti pri otrokovi vzgoji in zagotavljajo razvoj ustanov, zavodov in služb za varstvo otrok.

3. Države pogodbenice otrokom zaposlenih staršev z vsemi ustreznimi ukrepi jamčijo pravico do uživanja storitev služb in ustanov za varstvo otrok.

19. člen

1. Države pogodbenice bodo z vsemi ustreznimi zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi varovale otroka pred vsemi oblikami telesnega ali duševnega nasilja, poškodb ali zlorab, zanemarjanja ali malomarnega ravnanja, trpinčenja ali izkoriščanja, všteti spolne zlorabe, medtem ko je pod skrbništvom staršev, zakonitih skrbnikov ali katerekoli druge osebe, ki skrbi za njega.

2. Takšni zaščitni ukrepi naj, če je to primerno, vključujejo učinkovite postopke za sprejemanje socialnih programov, ki otroku in tistim, ki skrbijo zanj, zagotavljajo potrebno podporo, kakor tudi druge oblike zaščite ter ugotavljanje, obveščanje, prijavljanje, preiskovanje, obravnavanje in spremljanje prej naštetih primerov trpinčenja otrok in, če je potrebno, poseg sodišča.

20. člen

1. Otrok, ki je začasno ali za stalno prikrajšan za svoje družinsko okolje ali katerega koristi ne dopuščajo, da bi še naprej ostal v tem okolju, ima pravico do posebnega varstva in pomoči, ki mu jo zagotovi država.

2. Države pogodbenice morajo v skladu s svojo notranjo zakonodajo takemu otroku zagotoviti nadomestno skrb.

3. Takšna skrb lahko med drugim zajema rejništvo, kafalo po islamskem pravu, posvojitve ali, če je potrebno, nastanitev v primernih ustanovah, namenjenih skrbi za otroka. Pri preučevanju rešitev naj bo posebna pozornost posvečena zaželeni nepretrganosti otrokove vzgoje in njegovemu etničnemu, verskemu, kulturnemu in jezikovnemu poreklu.

21. člen

Države pogodbenice, ki priznavajo in/ali dovoljujejo sistem posvojitve, jamčijo, da bodo otrokove koristi poglavito vodilo, in bodo zato:

- zagotovile, da lahko otrokovo posvojitve odobri samo pristojni organ, ki v skladu z veljavnim zakonom in postopki ter na podlagi vseh pomembnih in zanesljivih informacij ugotovi, da je posvojitve dopustna glede na otrokov položaj v zvezi s starši, sorodniki in zakonitimi skrbniki in da so, če se je tako zahtevalo, prizadete osebe na podlagi svetovanja, če je bilo le-to potrebno, dale svoje odgovorno soglasje k posvojitvi;
- priznale, da je mednarodna posvojitve lahko alternativen način skrbi za otroka, če zanj ni moč najti rejniške ali adoptivne družine ali na ustrezen način poskrbeti zanj v njegovi matični državi;
- jamčile, da bo otrok pri mednarodni posvojitvi deležen enakega varstva in norm, kakršne veljajo pri nacionalni posvojitvi;
- z vsemi ustreznimi ukrepi zagotovile, da pri mednarodni posvojitvi otroka nastanitev ne bo imela za posledico neupravičenega bogatenja tistih, ki so vanjo vključeni;
- podpirale, kjer je to primerno, cilje tega člena s sklepanjem dvostranskih in večstranskih sporazumov in dogovorov ter s v tem okviru prizadevale zajamčiti, da otrokovo nastanitev v drugi državi izvedejo pristojni organi ali telesa.

22. člen

1. Države pogodbenice bodo otroku, ki bodisi sam bodisi v spremstvu staršev ali katerekoli druge osebe prosi za status begunca ali v skladu z veljavno mednarodno ali notranjo zakonodajo in postopki velja za begunca, z ustreznimi ukrepi zagotovile ustrezno varstvo in humanitarno pomoč pri uživanju veljavnih pravic, določenih s to Konvencijo in z drugimi mednarodnimi humanitarnimi akti ter akti o človekovih pravicah, katerih stranke so omenjene države.

2. V ta namen bodo države pogodbenice, če se jim zdi primerno, sodelovale pri vseh naporih Združenih narodov in drugih pristojnih medvladnih ali nevladnih organizacij, ki z Združenimi narodi sodelujejo pri varstvu in pomoči takemu otroku in pri iskanju staršev ali drugih družinskih članov kateregakoli otroka begunca, da bi zbrali informacije,

Otroci vstopajo v svet, kjer vlada vse večja tekmovalnost za naravne vire – od vode, čistega zraka, pa do plodnih tal. Vsako uro človeštvo odda s kurjenjem fosilnih goriv štiri milijone ton CO2 in vsako uro posekamo 1500 hektarov gozda, izumrejo pa nam tri živiljske vrste. Naša ravnanja že ogrožajo eksistenčne razmere za preživetja prihodnjih generacij, saj nočemo razumeti omejene nosilnosti planeta in ne prilagajamo gospodarskega razvoja zmogljivosti okolja.

A zaradi otrok ne smemo dopustiti, da lokalni in globalni okoljski problemi, od onesnažene vode, zraka do podnebnih sprememb porušijo medgeneracijsko enakost. Etično je nedopustno, da bodo najhujše posledice degradiranega okolja nosili mladi in še nerojeni zemljani, ki niso krivi za nastalo situacijo.

Lučka Kajfež Bogataj
Predstojnica Katedre za
agrometeorologijo Biotehniške
fakultete

potrebne za ponovno združitev z njegovo družino. Če staršev ali drugih družinskih članov ni moč najti, mora biti otrok deležen enakega varstva kot vsak drug otrok, ki je iz kakršnegakoli vzroka za stalno ali začasno prikrajšan za svoje družinsko okolje, tako kot določa ta Konvencija.

23. člen

1. Države pogodbenice priznavajo, da mora duševno ali telesno prizadet otrok uživati polno in dostojno življenje v razmerah, ki jamčijo dostojanstvo, spodbujajo samozavest in olajšujejo njegovo dejavno udeležbo v družbi.

2. Države pogodbenice prizadetemu otroku priznavajo pravico do posebne skrbi in v skladu z razpoložljivimi sredstvi spodbujajo in zagotavljajo, da so otrok, ki je do tega upravičen, in tisti, ki so odgovorni za skrb zanj, deležni pomoči, za katero so zaprosili in ki ustreza otrokovemu stanju ter zmožnostim staršev ali drugih, ki skrbijo zanj.

3. Upošteva se posebne potrebe prizadetega otroka in finančne zmožnosti staršev ali drugih, ki skrbijo zanj, naj bo pomoč v skladu z 2. točko tega člena, kadarkoli je to mogoče, brezplačna in naj prizadetemu otroku zagotavlja, da ima učinkovit dostop in da je deležen izobraževanja, usposabljanja, storitev zdravstvenega varstva, rehabilitacije, priprave na zaposlitev in možnosti za razvedrilo na način, ki pospešuje kar največjo možno vključitev v družbo in otrokov osebnostni, v številni kulturni in duhovni, razvoj.

4. Države pogodbenice bodo v duhu mednarodnega sodelovanja podpirale izmenjavo ustreznih informacij s področja preventivnega zdravstvenega varstva in medicinskega, psihološkega in funkcionalnega zdravljenja

prizadetih otrok, v številni širjenje in dostop do informacij o rehabilitacijskih metodah, izobraževanju in poklicnih storitvah, z namenom pomagati državam pogodbenicam izboljšati njihove sposobnosti in veščine in obogatiti njihove izkušnje s teh področij. V tem pogledu bo posebna pozornost posvečena potrebam držav v razvoju.

24. člen

1. Države pogodbenice priznavajo otrokovo pravico do najvišje dosegljive ravni zdravja in do storitev ustanov za zdravljenje bolezni in zdravstveno rehabilitacijo. Države pogodbenice si bodo prizadevale zagotoviti, da ne bo noben otrok prikrajšan za pravico do takega zdravstvenega varstva.

2. Države pogodbenice si bodo prizadevale za popolno uresničitev te pravice in bodo še posebej sprejele ustrezne ukrepe:

- a) za zmanjšanje smrtnosti novorojenčkov in otrok;
- b) za zagotovitev potrebne zdravniške pomoči in zdravstvenega varstva vsem otrokom, s poudarkom na razvoju osnovnega zdravstvenega varstva;
- c) za boj proti boleznim in podhranjenosti, tudi v okviru osnovnega zdravstvenega varstva, med drugim z uporabo razpoložljive tehnologije in zagotovitvijo dovolj hranljivih živil in čiste pitne vode, upošteva se nevarnosti in tveganja onesnaženega okolja;
- d) za zagotavljanje ustreznega zdravstvenega varstva matere pred porodom in po njem;
- e) za zagotavljanje, da so vsi družbeni sloji, še posebej starši in otroci, obveščeni, da imajo dostop do izobraževanja in podporo pri uporabi osnovnega znanja o otrokovem zdravju in prehrani, o prednostih dojenja, higieni in asanaciji okolja ter preprečevanju nesreč;

Konvencija o otrokovih pravicah je v Sloveniji doslej prispevala k boljšemu varstvu otrokovih pravic. Ostaja pa nekaj bolečih točk, med njimi zlasti: pravice otrok Romov do enakega ali vsaj podobnega otroštva, kot ga imajo njihovi vrstniki in pravice otrok s posebnimi potrebami, zlasti otrok z motnjo v duševnem razvoju. Za slednje določa tako Konvencija o otrokovih pravicah kot Konvencija OZN o pravicah invalidov, da imajo pravico do šolanja v vključujočem predšolskem in šolskem okolju. Sedanje razmere, zlasti v slovenskem šolstvu, ne omogočajo pogojev za uresničevanje te pravice. Ne smemo pozabiti: Konvencija o otrokovih pravicah je namenjen vsem otrokom, tudi (še zlasti) tistim, ki so posebej ranljivi!

Alenka Šelih
Članica UNICEF-ovega
Nacionalnega odbora za
uresničevanje otrokovih pravic

f) za razvoj preventivnega zdravstvenega varstva, svetovanja za starše ter izobraževanja in storitev v zvezi z načrtovanjem družine.

3. Države pogodbenice bodo z vsemi učinkovitimi in ustreznimi ukrepi odpravljale tradicionalne navade, ki škodujejo zdravju otrok.

4. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo podpirale in pospeševale mednarodno sodelovanje, da bi polagoma dosegle popolno uresničitev s tem členom priznane pravice. V tem pogledu bo posebna pozornost posvečena potrebam držav v razvoju.

25. člen

Države pogodbenice otroku, ki so ga zaradi skrbi, varstva ali oskrbe njegovega telesnega ali duševnega zdravja vzeli v oskrbo pristojni organi, priznavajo pravico do občasne preverbe postopka, ki mu je bil zagotovljen, in vseh drugih okoliščin v zvezi z njegovo oskrbo.

26. člen

1. Države pogodbenice priznavajo vsakemu otroku pravico do socialnega varstva, všteti socialno zavarovanje, in bodo v skladu s svojo notranjo zakonodajo sprejele potrebne ukrepe za dosego popolne uresničitve te pravice.

2. Ugodnosti naj se, kjer je primerno, odobrijo, upoštevaje sredstva in zmožnosti otroka in oseb, ki so odgovorne za njegovo preživljanje, kakor tudi katerekoli druge okoliščine v zvezi z zahtevo po ugodnostih, ki jo je predložil otrok ali kdo drug v njegovem imenu.

27. člen

1. Države pogodbenice vsakemu otroku priznavajo pravico do življenjske ravni, ki ustreza njegovemu telesnemu, umskemu, duhovnemu, nravstvenemu in družbenemu razvoju.

2. (Eden ali oba) starša ali drugi, ki so odgovorni za otroka, imajo glavno odgovornost za to, da v skladu s svojimi sposobnostmi in gmotnimi zmožnostmi zagotovijo življenjske razmere, potrebne za otrokov razvoj.

3. Države pogodbenice bodo v skladu z nacionalnimi pogoji in svojimi zmožnostmi sprejele ustrezne ukrepe, s katerimi bodo staršem ali drugim, ki so odgovorni za otroka, pomagale uveljaviti to pravico, in bodo, če je potrebno, zagotovile gmotno pomoč in programe pomoči, še posebej glede prehrane, obleke in stanovanja.

4. Države pogodbenice bodo sprejele vse ustrezne ukrepe, s katerimi bodo od staršev ali oseb, ki so finančno odgovorne za otroka, zagotovile preživnino za otroka tako v državi

pogodbenici kakor tudi v tujini. Če oseba, ki je finančno odgovorna za otroka, prebiva v drugi državi kot otrok, države pogodbenice posebej podpirajo pristop k mednarodnim sporazumom ali sklepanje takih sporazumov ter drugih ustreznih dogovorov.

28. člen

1. Države pogodbenice priznavajo otrokovo pravico do izobraževanja in z namenom, da bi bila ta pravica polagoma dosežena na podlagi enakih možnosti, še posebej:

- zagotavljajo obvezno in vsem brezplačno dostopno osnovno šolanje;
- spodbujajo razvoj različnih oblik srednjega šolanja, všteti splošno in poklicno šolanje, skrbijo, da je dosegljivo in dostopno vsakemu otroku, ter sprejemajo ustrezne ukrepe, kot je uvedba brezplačnega šolanja in po potrebi denarna pomoč;
- z vsemi razpoložljivimi sredstvi zagotavljajo, da je visoko šolanje na podlagi osebne sposobnosti vsem enako dostopno;
- skrbijo, da so obvestila in nasveti o šolanju in poklicu dosegljivi in dostopni vsem otrokom;
- sprejemajo ukrepe za spodbujanje rednega obiskovanja pouka in zmanjševanja osipa v šolah.

2. Države pogodbenice bodo z ustreznimi ukrepi zagotovile, da se bo v šolah disciplina uveljavljala na način, ki je v skladu z otrokovim človeškim dostojanstvom in s to Konvencijo.

3. Države pogodbenice bodo pospeševale in spodbujale mednarodno sodelovanje v zadevah v zvezi z izobraževanjem, še posebej z namenom, da bi pripomogle k izkoreninjanju neznanja in nepismenosti po vsem svetu in olajšale dostop do

znanstvenih in tehničnih spoznanj in sodobnih učnih metod. V tem pogledu se posebna pozornost posveča potrebam držav v razvoju.

29. člen

1. Države pogodbenice so si edine, da mora biti izobraževanje otrok usmerjeno:

- a) k popolnemu razvoju otrokove osebnosti, nadarjenosti ter umskih in telesnih sposobnosti;
- b) h krepitvi spoštovanja človekovih pravic in temeljnih svoboščin ter načel, določenih z Ustanovno listino Združenih narodov;
- c) h krepitvi spoštovanja do otrokovih staršev, njegove kulturne identitete, jezika in vrednot, nacionalnih vrednot države, v kateri otrok prebiva, država, iz katere morda izhaja, in do civilizacij, različnih od njegove;
- d) k pripravi otroka na odgovorno življenje v svobodni družbi, v duhu razumevanja, miru, strpnosti, enakosti med spoloma in prijateljstva med vsemi narodi, etničnimi, narodnimi in verskimi skupinami in osebami staroselskega porekla;
- e) h krepitvi spoštovanja do naravnega okolja.

2. Nobene določbe tega ali 28. člena ni dovoljeno razlagati tako, kot da bi posameznikom ali organom kratila pravico ustanavljanja in upravljanja izobraževalnih ustanov; pogoj je le, da so spoštovana načela iz 1. točke tega člena in da je izobrazba, ki jo dajejo take ustanove, v skladu z minimalnimi normami, ki jih lahko predpiše država.

30. člen

V tistih državah, v katerih živijo etnične, verske ali jezikovne manjšine ali osebe staroselskega porekla, otroku, ki pripada taki manjšini ali ki je staroselec, ne sme biti vzeta pravica, da skupaj z drugimi člani svoje skupine uživa svojo lastno kulturo, izpoveduje in izraža svojo lastno vero in da uporablja svoj lastni jezik.

31. člen

1. Države pogodbenice priznavajo otrokovo pravico do počitka in prostega časa, do igre in razvedrila, primerne otrokovi starosti, in do prostega udeleževanja kulturnega življenja in umetnosti.

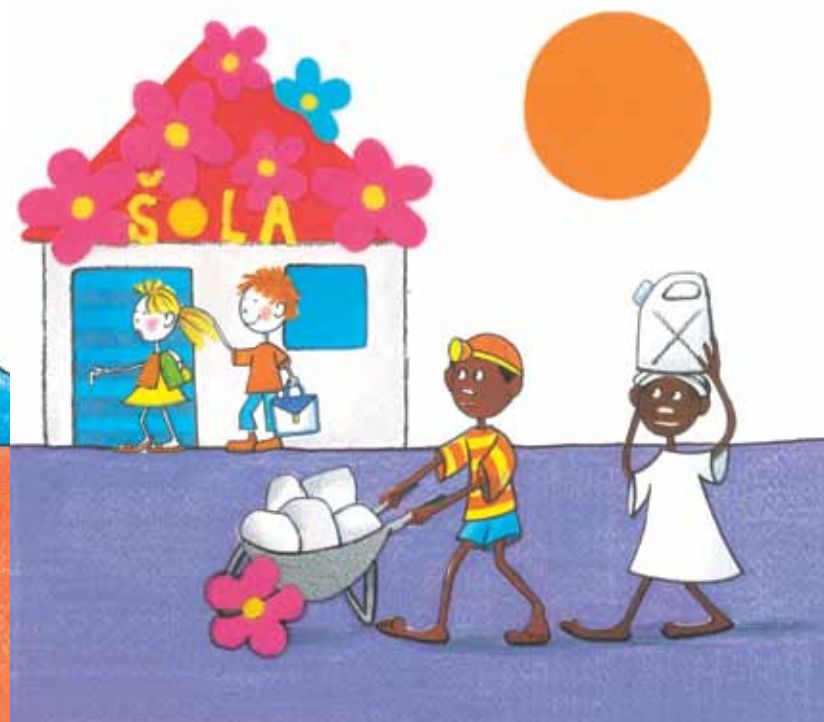
2. Države pogodbenice spoštujejo in podpirajo otrokovo pravico polno se udeleževati kulturnega in umetniškega življenja in spodbujajo zagotavljanje ustreznih in enakih možnosti kulturnega, umetniškega, razvedrilnega in prostočasnega udejstvovanja.

32. člen

1. Države pogodbenice priznavajo otrokovo pravico do zaščite pred ekonomskim izkoriščanjem in pred opravljanjem kateregakoli dela, ki je lahko nevarno ali ki moti otrokovo šolanje ali škodi njegovemu zdravju ali telesnemu, umskemu, duhovnemu, npravstvenemu ali družbenemu razvoju.

2. Države pogodbenice bodo z zakonodajnimi, upravnimi, družbenimi in vzgojnimi ukrepi zagotovile uresničevanje tega člena. V ta namen in v skladu z ustreznimi določbami drugih mednarodnih aktov bodo države pogodbenice še posebej:

- a) določile najnižjo starostno mejo, pri kateri je dovoljeno zaposlovanje;
- b) določile ustrezne predpise o številu delovnih ur in o pogojih zaposlovanja;
- c) določile ustrezne kazni in druge sankcije, s katerimi bodo zagotovile učinkovito uveljavljanje tega člena.

Ko praznujemo v imenu otrok in njihovih pravic, ni nikoli dovolj dobro, dovolj dorečeno, dovolj hitro. Ko je treba prepovedati telesno kaznovanje, nasilje, revščino, poskrbeti za blaginjo in zdrav telesni in duševni razvoj bodočih rodov, so določila Konvencije zgolj mrtve črke na papirju, če za njimi ne stojijo ljudje, ki mislijo skrajno resno. Sprejem še ne pomeni uresničevanje, zato je naša zaveza, da o pravicah otrok vsak dan govorimo, se z njimi seznanjamo. Odrasli smo zgled mladim, ki bodo jutri imeli svoje otroke in jih vzgajali na način, ki nam morda celo ne bo všeč, a bomo prepogosto pozabljali, da smo bili mi njihov edini učitelj.

Vlasta Nussdorfer
Predsednica Belega obroča Slovenije

33. člen

Države pogodbenice bodo z vsemi ustreznimi ukrepi, v številni zakonodajne, upravne, družbene in vzgojne ukrepe, zaščitile otroke pred nezakonito uporabo mamil in psihotropnih snovi, kot so določene v ustreznih mednarodnih pogodbah, in preprečile uporabo otrok pri nezakoniti proizvodnji in trgovini s takšnimi snovmi.

34. člen

Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo otroka zavarovale pred vsemi oblikami spolnega izkoriščanja in spolnih zlorab. V ta namen bodo države pogodbenice še posebej sprejele vse ustrezne državne, bilateralne in multilateralne ukrepe, s katerimi bodo preprečile:

- a) napeljevanje ali siljenje otroka h kakršnikoli nezakoniti spolni dejavnosti;
- b) izkoriščanje otrok v prostituciji ali drugih nezakonitih spolnih dejavnostih;
- c) izkoriščanje otrok v pornografskih predstavah in gradivih.

35. člen

Države pogodbenice bodo z ustreznimi državnimi, bilateralnimi in multilateralnimi ukrepi preprečile ugrabitve, prodajo ali trgovanje z otroki v kakršnekoli namene ali v kakršnikoli obliki.

36. člen

Države pogodbenice bodo otroka varovale pred vsemi oblikami izkoriščanja, ki mu v kakršnemkoli pogledu škoduje.

37. člen

Države pogodbenice bodo zagotovile, da :

- a) noben otrok ne bo izpostavljen mučenju ali drugemu okrutnemu, nečloveškemu ali ponižujočemu ravnanju ali

kaznovanju. Tako smrtna kazen kot dosmrtni zapor brez možnosti pomilostitve naj se ne izrekata za kazniva dejanja, ki so jih storile osebe, ki še niso dopolnile osemnajst let;

- b) nobenemu otroku ne bo nezakonito ali samovoljno odvzeta prostost. Otrok sme biti prijet, priprt ali zaprt v skladu z zakoni in le v skrajnem primeru ter za najkrajši potrebni čas;
- c) se bo z vsakim otrokom, ki mu je bila odvzeta prostost, ravnalo človeško in s spoštovanjem dostojanstva, ki je neločljivo od človekove osebnosti, ter na način, ki upošteva potrebe oseb njegove starosti. Še posebej mora biti vsak otrok, ki mu je bila odvzeta prostost, ločen od odraslih, razen, če smatra, da je to v nasprotju z njegovimi interesi, in imeti, razen v izjemnih okoliščinah, pravico preko dopisovanja ali obiskov vzdrževati stike s svojo družino;
- d) bo imel vsak otrok, ki mu je bila odvzeta prostost, takojšen dostop do pravne in druge ustrezne pomoči ter pravico pred sodiščem ali drugim pristojnim, neodvisnim in nepristranskim organom izpodbijati zakonitost odvzema njegove prostosti ter pravico do takojšnje odločitve o kateremkoli takšnem ukrepu.

38. člen

1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo spoštovale in zagotavljale spoštovanje na otroka se nanašajočih načel mednarodnega humanitarnega prava, ki je zanje veljavno v oboroženih spopadih.

2. Države pogodbenice bodo z vsemi možnimi ukrepi zagotovile, da osebe, ki še niso dopolnile petnajst let, ne bodo neposredno sodelovale v sovražnostih.

3. Države pogodbenice ne bodo v svoje oborožene sile rekrutirale nobene osebe, ki še ni dopolnila petnajst let. Pri rekrutiranju tistih, ki so že dopolnili petnajst let, vendar še niso stari osemnajst let, si bodo države pogodbenice prizadevale dati prednost tistim, ki so starejši.

4. V skladu s svojimi iz mednarodnega humanitarnega prava izhajajočimi obveznostmi, da med oboroženimi spopadi varujejo civilno prebivalstvo, bodo države pogodbenice z vsemi možnimi ukrepi zagotovile varstvo in skrb za otroke, ki jih je prizadel oboroženi spopad.

39. člen

Države pogodbenice bodo s sprejetjem vseh ustreznih ukrepov pospešile telesno in duševno okrevanje otroka, ki je bil žrtev kakršnekoli oblike zanemarjanja, izkoriščanja ali zlorabe, mučenja ali kakršnekoli druge oblike okrutnega, nečloveškega ali ponižujočega ravnanja ali kaznovanja ali oboroženih spopadov, in njegovo ponovno vključitev v družbo. Takšno okrevanje in ponovno vključevanje v družbo mora potekati v okolju, ki krepi otrokovo zdravje, samospoštovanje in dostojanstvo.

Leta 2002 je v mednarodni raziskavi Z zdravjem povezano vedenje v šolskem obdobju (HBSC) 9 odstotkov vprašanih otrok v Sloveniji odgovorilo, da so morali zvečer v posteljo lačni, ker doma ni bilo dovolj hrane. Leta 2006 je v ponovljeni raziskavi enak razlog navedlo že 13 odstotkov vprašanih otrok. Glede na oba podatka lahko z največjo zaskrbljenostjo pričakujemo izsledke raziskave HBSC 2010 - družbene okoliščine so se namreč dramatično spremenile. In ker kriza vedno najbolj prizadene najšibkejšo družbene skupine, med katerimi so tudi otroci, velja storiti vse, da ne bodo prav oni poravnavali računov, ki nam jih izstavlja organizirani (neo) kapitalistični globalni pohlep. Konvencija o otrokovih pravicah še nikoli ni bila tako aktualna.

Ranka Ivelja
Komentatorka Dnevnika in predsednica Novinarskega častnega razsodišča.

40. člen

1. Države pogodbenice priznavajo pravico vsakega otroka, ki je osumljen, obtožen ali spoznan za krivega kršenja kazenskega zakona, da z njim ravnajo na način, ki je v skladu z razvijanjem otrokovega občutka za dostojanstvo in vrednost, ki krepi otrokovo spoštovanje človekovih pravic in temeljnih svoboščin drugih in ki upošteva njegovo starost ter zaželeno spodbujanje njegove ponovne vključitve v družbo in prevzemanje dejavne vloge v njej.

2. V ta namen in upošteva ustrezne določbe mednarodnih aktov, bodo države pogodbenice še posebej zagotovile da:

- a) noben otrok ne bo osumljen, obtožen ali spoznan za krivega kršenja kazenskega zakona zaradi dejanj ali opustitve, ki v času storitve po notranji ali mednarodni zakonodaji niso pomenile kaznivega dejanja;
- b) je vsakemu otroku, ki je osumljen ali obtožen kršenja kazenskega zakona, zajamčeno vsaj naslednje:
  - (I) da velja za nedolžnega, dokler ni njegova krivda dokazana v skladu z zakonom;
  - (II) da je takoj in neposredno in, če je potrebno, prek staršev ali zakonitih skrbnikov seznanjen z obtožbami proti njemu ter da ima pri pripravi in predstavitvi svoje obrambe pravno in drugo ustrezno pomoč;
  - (III) da o njegovem primeru nemudoma odloča pristojni neodvisni in nepristranski organ ali sodno telo v poštenem postopku v skladu z zakonom, ob prisotnosti pravne ali druge ustrezne pomoči in staršev ali zakonitih skrbnikov, razen če se smatra, da to ni v otrokovem interesu, posebej upošteva njegovo starost ali položaj;
  - (IV) da ni prisiljen pričati ali priznati krivde; da zasliši ali zahteva zaslišanje obremenilnih prič in da doseže udeležbo in zaslišanje prič v svojo korist ob enakih pogojih;
  - (V) da če se presodi, da je prekršil kazensko pravo, to odločitev in katerekoli iz nje izhajajoče ukrepe preizkusi višji pristojni, neodvisni in nepristranski organ ali sodno telo v skladu z zakonom;
  - (VI) da ima otrok brezplačno pomoč tolmača, če ne razume ali govori jezika, ki se uporablja pred sodiščem;
  - (VII) da je v vseh fazah postopka zajamčeno popolno spoštovanje njegove zasebnosti.

3. Države pogodbenice si morajo prizadevati pospeševati sprejemanje zakonov in postopkov ter ustanavljanje organov in ustanov, posebej namenjenih otrokom, ki so osumljeni, obtoženi ali spoznani za krive kršenja kazenskega prava, še posebej pa pospeševati:

- a) določanje najnižje starosti, do katere se domneva, da otroci niso sposobni kršiti kazenskega prava;
- b) kadarkoli je primerno ali zaželeno, ukrepe za obravnavanje

takih otrok brez zatekanja k sodnim postopkom, ob pogoju, da je zajamčeno popolno spoštovanje človekovih pravic in zakonske zaščite.

4. Na voljo naj bodo različne možnosti, kot so skrb, svetovanje, nadzor, pravno svetovanje, pogojen odpust kazni, rejništvo, izobraževanje in programi poklicnega usposabljanja ter druge alternative institucionalnih skrbi, ki zagotavljajo, da se otroke obravnava na način, primeren njihovi blaginji in v skladu tako z njihovimi razmerami kakor tudi s prestopkom.

41. člen

Nič iz te Konvencije ne bo vplivalo na katerokoli določbo, ki je ugodnejša za uresničitev otrokovih pravic in ki je lahko vsebovana v:

- a) zakonodaji države pogodbenice; ali
- b) mednarodnem pravu, veljavnem za to državo.

II. del

42. člen

Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo z načeli in določbami te Konvencije z ustreznimi in učinkovitimi sredstvi najširše seznanile tako odrasle kot otroke.

43. člen

1. Z namenom preverjanja napredka, ki so ga države pogodbenice dosegle pri uresničevanju s to Konvencijo prevzetih obveznosti, se ustanavlja Odbor za otrokove pravice, ki bo izvrševal spodaj navedene naloge.

2. Odbor sestavlja deset strokovnjakov visokega moralnega ugleda in priznanih sposobnosti na področju, na katero se nanaša ta Konvencija. Člane Odbora izberejo države pogodbenice izmed svojih državljanov, pri čemer se upošteva pravična zemljepisna porazdelitev, kakor tudi glavni pravni sistemi; svojo funkcijo opravljajo v osebnem svojstvu.

3. Člani Odbora se volijo s tajnim glasovanjem s seznama oseb, ki jih predlagajo države pogodbenice. Vsaka država pogodbenica sme predlagati enega izmed svojih državljanov.

4. Prve volitve v Odbor morajo biti najkasneje šest mesecev po dnevu, ko začne veljati ta Konvencija, in nato vsako drugo leto. Najmanj štiri mesece pred dnevom vsakih volitev generalni sekretar Združenih narodov države pogodbenice pisno pozove, naj mu v dveh mesecih sporočijo imena svojih kandidatov. Generalni sekretar nato sestavi abecedni seznam vseh tako predlaganih, pri čemer navede, katere države pogodbenice so jih predlagale, in ga predloži državam pogodbenicam te Konvencije.

5. Volitve potekajo na sestanku držav pogodbenic, ki ga generalni sekretar skliče v sedežu Združenih narodov. Na teh sestankih, na katerih tvorita kvorum dve tretjini držav pogodbenic, so za člane Odbora izvoljeni tisti kandidati, ki dobijo največ glasov in absolutno večino predstavnikov navzočih držav pogodbenic, ki glasujejo.

6. Člane Odbora volijo za štiri leta. Če so vnovič predlagani, so lahko znova izvoljeni. Petim od članov, ki so bili izvoljeni na prvih volitvah, mandat poteče po dveh letih. Imena teh petih članov predsedujoči sestanka določi z žrebom neposredno po opravljenih prvih volitvah.

7. Če kak član Odbora umre ali odstopi ali izjavi, da iz kakršnegakoli drugega razloga ne more več opravljati svojih dolžnosti v Odboru, država pogodbenica, ki je tega člana predlagala, izmed svojih državljanov izbere drugega strokovnjaka, ki to funkcijo opravlja do konca mandata, če to Odbor odobri.

8. Odbor si predpiše svoj poslovnik.

9. Odbor voli svoje funkcionarje na dve leti.

10. Redni sestanki Odbora potekajo v sedežu Združenih narodov ali na kateremkoli drugem primernem kraju, ki ga določi Odbor. Odbor se praviloma sestaja enkrat letno. Dolžino sestankov Odbora določijo in, če je potrebno, ponovno pretehtajo na sestanku držav pogodbenic te Konvencije, vendar po odobritvi Generalne skupščine.

11. Generalni sekretar Združenih narodov Odboru zagotovi osebje in pogoje, potrebne za učinkovito izvrševanje nalog, ki mu jih določa ta Konvencija.

12. Člani Odbora, ustanovljenega v skladu s to Konvencijo, z odobritvijo Generalne skupščine prejemajo nadomestila iz sredstev Združenih narodov ob pogojih, ki jih lahko določi Generalna skupščina.

44. člen

1. Države pogodbenice se zavezujejo, da bodo preko generalnega sekretarja Združenih narodov Odboru poročale o ukrepih, ki so jih sprejele za uveljavitev tu priznanih pravic, in o napredku, ki so ga dosegle pri uživanju teh pravic:

- a) v dveh letih, odkar je za posamezno državo začela veljati ta Konvencija;
- b) nato pa vsakih pet let.

2. Poročila v skladu s tem členom navajajo morebitne dejavnike in težave, ki ovirajo izpolnjevanje obveznosti, ki jih narekuje ta Konvencija. Poročila morajo vsebovati tudi

zadostne informacije, ki Odboru omogočijo vsestranski vpogled v uresničevanje te Konvencije v posamezni državi.

3. Državi pogodbenici, ki je Odboru dostavila izčrpno prvotno poročilo, v nadaljnjih poročilih v skladu s točko 1.b tega člena ni treba ponavljati osnovnih informacij, ki jih je že predložila.

4. Odbor lahko od države podpisnice zahteva dodatne informacije o uresničevanju te Konvencije.

5. Odbor preko Ekonomskega in socialnega sveta Generalni skupščini vsaki dve leti predloži poročilo o svojem delu.

6. Države pogodbenice bodo poskrbele, da bodo njihova poročila široko dostopna javnosti v njihovih lastnih državah.

45. člen

Da bi pospešili učinkovito uresničevanje Konvencije in spodbudili mednarodno sodelovanje na področju, ki ga ta Konvencija obravnava:

- a) imajo specializirane agencije, Sklad Združenih narodov za pomoč otrokom in drugi organi Združenih narodov pravico biti zastopani pri obravnavanju uresničevanja tistih določb te Konvencije, ki sodijo v okvir njihovih pristojnosti. Če se mu zdi primerno, lahko Odbor prosi specializirane agencije, Sklad Združenih narodov za pomoč otrokom in druge pristojne organe za strokovni nasvet glede uresničevanja Konvencije na področjih, ki sodijo v okvir njihovih pooblastil. Odbor lahko specializirane agencije, Sklad Združenih narodov za pomoč otrokom in druge organe Združenih narodov prosi, da mu predložijo poročila o uresničevanju te Konvencije na področjih, ki sodijo v okvir njihovih dejavnosti;
- b) lahko Odbor, če se mu zdi primerno, specializiranim agencijam, Skladu Združenih narodov za pomoč otrokom in drugim pristojnim organom posreduje katerokoli poročilo države pogodbenice, ki vsebuje zahtevo ali kaže potrebo po strokovnem nasvetu ali pomoči, skupaj s svojimi morebitnimi opažanji in predlogi o teh zahtevah in potrebah;
- c) Odbor lahko Generalni skupščini priporoči, da od generalnega sekretarja zahteva, naj v njegovem imenu izdela študije o konkretnih vprašanjih v zvezi z otrokovimi pravicami;
- d) Odbor lahko na podlagi informacij, ki jih je prejel v skladu s 44. in 45. členom te Konvencije, oblikuje te predloge in splošna priporočila. Take predloge in splošna priporočila posreduje vsaki prizadeti državi pogodbenici in o njih poroča Generalni skupščini skupaj z morebitnimi komentarji držav pogodbenic.

Glas otrok in mladostnikov je še vedno premalo slišan, tako na lokalni, kot tudi na nacionalni in mednarodni ravni. Obstaja vedno več načinov, kako lahko mladi povzdignejo svoj glas in nemalokrat so na srečanjih z njimi prisotni tudi tisti, ki odločitve sprejemajo. Žal pa se prepogosto dogaja, da se otroke in mladostnike posluša, vendar ne sliši ter njihovih predlogov ne upošteva. Posledica je pomanjkanje motivacije, občutek nemoči ter vse večja nezainteresiranost in pasivnost mladih.

Martin Breskvar
Predsednik UNICEF-ovega Nacionalnega odbora za participacijo otrok in mladostnikov

III. del

46. člen

Ta Konvencija je odprta za podpis vsem državam.

47. člen

Ta Konvencija mora biti ratificirana. Ratifikacijske listine se položijo pri generalnem sekretarju Združenih narodov.

48. člen

Ta Konvencija bo ostala odprta za pristop vsaki državi. Pristopne listine se položijo pri generalnem sekretarju Združenih narodov.

49. člen

1. Ta Konvencija začne veljati trideseti dan po dnevu, ko je pri generalnem sekretarju Združenih narodov položena dvajseta ratifikacijska ali pristopna listina.

2. Za vsako državo, ki to Konvencijo ratificira ali k njej pristopi po položitvi dvajsete ratifikacijske ali pristopne listine, Konvencija začne veljati trideseti dan po tem, ko taka država položi ratifikacijske ali pristopne listine.

50. člen

1. Vsaka država pogodbenica lahko predlaga amandma in ga predloži generalnemu sekretarju Združenih narodov. Generalni sekretar nato predloženi amandma pošlje vsem državam pogodbenicam skupaj z zahtevo, naj izjavijo, ali želijo sklicanje konference držav pogodbenic, ki bi razpravljala in glasovala o predlogih. Če se v štirih mesecih od dneva obvestila najmanj tretjina držav pogodbenic izreče za konferenco, jo generalni sekretar skliče pod okriljem Združenih narodov. Vsak amandma, ki ga sprejme večina držav pogodbenic, ki so bile na konferenci navzoče in so glasovale, je treba predložiti v odobritev Generalni skupščini Združenih narodov.

2. Amandma, sprejet v skladu s 1. točko tega člena, začne veljati, ko ga odobri Generalna skupščina Združenih narodov in ko ga države pogodbenice sprejmejo z dvotretjinsko večino.

3. Ko amandma začne veljati, je obvezen za tiste države pogodbenice, ki so ga sprejele, ostale države pogodbenice pa ostanejo zavezane z določbami te Konvencije in s katerikoli pred tem sprejetim amandmajem.

51. člen

1. Generalni sekretar Združenih narodov sprejema in vsem državam pošilja besedila pridrzkov, ki jih države navedejo ob ratifikaciji ali pristopu.

2. Pridržki, ki niso v skladu s cilji in nameni te Konvencije, niso dopustni.

3. Pridržek je moč kadarkoli umakniti z ustreznim obvestilom generalnemu sekretarju Združenih narodov, ki nato obvesti vse države. Tako obvestilo začne veljati eno leto po dnevu, ko je generalni sekretar prejel obvestilo.

52. člen

Država pogodbenica lahko to Konvencijo odpove s pisno notifikacijo, naslovljeno na generalnega sekretarja Združenih narodov. Odpoved začne veljati eno leto po dnevu, ko je generalni sekretar prejel notifikacijo.

53. člen

Generalni sekretar Združenih narodov je izbran, da hrani to Konvencijo.

54. člen

Izvirnik te Konvencije, katere arabsko, kitajsko, angleško, francosko, rusko in špansko besedilo so enako avtentična, je shranjen pri generalnem sekretarju Združenih narodov. Da bi to potrdili, so spodaj podpisani, za to po predpisih pooblašeni, podpisali to Konvencijo.

Imeti pravico pomeni, da moraš imeti možnost narediti, uresničiti, doživeti to, o čemer govori pravica. Vse pravice so med seboj povezane in enako pomembne.

Člen 1

Pravice te konvencije ima vsak, mlajši od 18 let (= otrok).

Člen 2

Pravice imajo vsi otroci, ne glede na to, kateri rasi pripadajo, katerega spola so, kateri jezik govorijo; ne glede na njihovo veroizpoved, sposobnosti, prepričanje, premoženje ali poreklo.

Člen 3

Odrasli morajo vedno ravnati v korist otroka. Ko se odločajo, morajo razmisliti o tem, kako njihove odločitve vplivajo na otroke.

Člen 4

Države morajo poskrbeti, da udejanijo pravice te konvencije.

Člen 5

Države morajo skupaj s starši in drugimi osebami, odgovornimi za otroka, poskrbeti, da se otroci naučijo uveljavljati svoje pravice.

Člen 6

Otroci imajo pravico do življenja.

Člen 7

Otroci imajo pravico do imena in državljanstva. Imajo pravico, da (če je mogoče) poznajo svoje starše, ki morajo zanje skrbeti.

Člen 8

Države morajo spoštovati pravico otrok do lastne identitete - tudi do imena, državljanstva in družinskih vezi.

Člen 9

Otroci ne smejo biti ločeni od svojih staršev, razen če je to dobro zanje (ker starši z otrokom ne ravnajo dobro). Če starši živijo ločeno, ima otrok pravico biti v stiku z obema, kadar to ni v nasprotju z otrokovimi koristmi.

Člen 10

Če otrok in starši ne živijo v isti državi, imajo pravico do ponovne združitve družine v eni državi.

Člen 11

Otroci imajo pravico do zaščite pred ugrabitvijo.

Člen 12

Otroci imajo pravico do izražanja svojih mnenj glede stvari, ki se jih tičejo. Ta mnenja morajo odrasli upoštevati.

Člen 13

Otroci imajo pravico dobivati in deliti informacije (z govorjenjem, risanjem, pisanjem ali drugače), če te niso škodljive zanje ali za druge.

Člen 14

Otroci imajo pravico biti katere koli vere in imeti kakršno koli prepričanje. Starši morajo pomagati pri spoznavanju tega, kaj je prav in narobe, kaj je za otroka najboljše.

Člen 15

Otroci imajo pravico, da se družijo, si izbirajo prijatelje in so člani skupin, če to ne krši pravic drugih.

Člen 16

Otroci imajo pravico do zasebnosti.

Člen 17

Otroci morajo imeti dostop do informacij, še posebej tistih, ki se tičejo njihove dobrobiti in zdravja. Odrasli morajo zagotoviti, da te informacije niso škodljive za otroke in da jih ti pravilno razumejo.

Člen 18

Oba starša sta enako odgovorna za vzgojo otroka. Države morajo staršem pomagati, da njihovi otroci uživajo pravice, ki jih določa ta konvencija.

Člen 19

Otroke moramo zaščititi pred vsemi oblikami nasilja. Odrasli morajo poskrbeti, da so otroci zaščiteni pred zlorabo, nasiljem in zanemarjanjem.

Člen 20

Otroci, ki ne morejo živeti s starši, imajo pravico do posebne pomoči in zaščite.

Člen 21

Države morajo poskrbeti, da so posvojeni otroci zaščiteni in uživajo vse pravice.

Člen 22

Otroci, ki so begunci, imajo pravico do posebne pomoči in zaščite.

Člen 23

Duševno ali telesno prizadeti otroci imajo pravico do posebne nege in izobraževanja, ki jim omogoča polno uživanje življenja.

Člen 24

Otroci imajo pravico do najboljše zdravstvene oskrbe na voljo, čiste vode, kakovostne prehrane, čistega okolja in izobrazbe – vse to zagotavlja, da bodo ostali zdravi.

Člen 25

Države morajo redno nadzirati razmere, v katerih živijo otroci, za katere skrbijo.

Člen 26

Države morajo pomagati otrokom družin v stiski.

Člen 27

Otroci imajo pravico do tega, da živijo tako, da se lahko popolnoma razvijejo (telesno, umsko, duhovno, družbeno). Država mora pomagati družinam, ki otrokom tega ne zmorejo nuditi.

Člen 28

Otroci imajo pravico do kakovostne izobrazbe. Države morajo spodbujati šolanje. Osnovne šole morajo biti obvezne in brezplačne, nadaljnje šolanje pa čim bolj dostopno.

Člen 29

Izobraževanje otrok mora zagotoviti razvoj njihovih sposobnosti in krepitev spoštovanja človekovih pravic.

Člen 30

Če je otrok pripadnik manjšine, ima pravico do izražanja svoje kulture in vere ter do sporazumevanja v svojem jeziku.

Člen 31

Otroci imajo pravico do igre, počitka in prostega časa.

Člen 32

Otroci imajo pravico do zaščite pred delom, ki jim škodi (je nevarno, škodi zdravju otroka ali njegovemu izobraževanju). Če otroci delajo, morajo biti pri delu varni in pošteno plačani.

Člen 33

Otroci imajo pravico do zaščite pred nezakonito rabo mamil in vpetostjo v njihovo izdelovanje ter preprodajo.

Člen 34

Otroci imajo pravico do zaščite pred spolnim zlorabljanjem.

Člen 35

Ugrabitve otrok, njihova prodaja in trgovanje z njimi so nedopustni.

Člen 36

Otroci imajo pravico do zaščite pred kakršno koli obliko izkoriščanja.

Člen 37

Otrok nihče ne sme kaznovati na krut ali ponižujoč način.

Člen 38

Otroci imajo pravico do zaščite pred vojno. Otroci, mlajši od 15 let, ne smejo neposredno sodelovati v bojih ali biti vpoklicani v vojsko.

Člen 39

Ranjeni, poškodovani ali zanemarjeni otroci imajo pravico do posebne pomoči.

Člen 40

Otroci, obtoženi kršenja zakona, imajo pravico do pravne pomoči, poštene obravnave pred zakonom in spoštovanja njihovih pravic.

Člen 41

Če zakoni države otrokom zagotavljajo boljšo zaščito njihovih pravic kot ta konvencija, se jih mora upoštevati.

Člen 42

Države morajo poskrbeti, da otroci in odrasli poznajo pravice, ki jih določa ta konvencija.

Členi 43-54

Ti členi določajo, kako bodo države in mednarodne organizacije zagotovile spoštovanje otrokovih pravic. Opredeljujejo tudi oblikovanje Odbora za otrokove pravice, ki spremlja napredek držav na tem področju.

Ponatis Konvencije o otrokovih pravicah, ki je pred vami, ne bi nastal brez podpore partnerjev, ki podpirajo naša prizadevanja za uresničevanje otrokovih pravic.

Iskreno se vam zahvaljujemo.

